

Дві трагедії спустошили район більш ніж на половину, тому, напевно, він став місцем для переселення. На нашу думку, переселення не було стихійним і проводилося за згодою німецької влади. Переселенці почали прибувати вже з кінця 1941 р., і це тривало до початку літа 1943 р. Усе це дозволило відновити чисельність населення району до довоєнного рівня.

Питання про ставлення місцевого населення до німецької адміністрації є дуже складним з багатьох причин, одна з яких – що вважати актом опору? Наприклад, про що може свідчити факт відсутності у районі камери для арештантів, або чому в листах гебіткомісаріату численні факти порушення не називались саботажем і не тягли покарань.

Далеко не всі бажали повернення радянської влади. Аналіз звітів про виїжджаючих із сіл починаючи з початку серпня 1943 р. виявив тенденцію різкого збільшення числа людей, що виїжджали із району до німецького тилу. Лише в одному з таких списків нами виявлено понад 120 родин (по 3–5 осіб у кожній), і він був не завершеним. Можливо, що ця хвиля від'їжджаючих з німцями була представлена тими біженцями, які осіли в районі взимку й навесні 1943 р.

Діяльність НКВС після звільнення району так само викликає багато питань. Наприклад, зі списку тих, хто співробітничав з окупантами (за списком – 121 особа), було арештовано буквально кілька людей, третина була призвана в армію. Цікавим є й сам факт того, що майже всі з цього списку залишилися в районі й не пішли з німецькими військами.

Тетяна Євстаф'єва (Київ)

З історії спортивного життя в окупованому німцями Києві (футбольні матчі 1942 р.)

Йдеться про спортивне життя киян при «новому порядку», про гру футбольної команди хлібозаводу № 1 (до війни хлібозавод № 4) «Старт», основний склад якої був в основному з гравців київського «Динамо». Серія незвичайних футбольних матчів, які проходили при німцях, і досі викликає інтерес і запеклі суперечки навколо того чи іншого факту.

22 червня 1941 р. на новому 50-тисячному стадіоні української столиці мав відбутися матч на першість країни з футболу між динамівцями Києва і армійцями Москви. Гра не відбулася: того дня Німеччина напала на СРСР, почалася Велика Вітчизняна війна. З початком війни більшість гравців змінили свої футболки на гімнастюрки і пішли до лав Червоної

армії та загонів народного ополчення. Деяким футболістам не вдалося вийти з оточення, вони залишилися в окупованому гітлерівськими загарбниками Києві.

Після легалізації футболісти отримали нові документи і влаштувалися на роботу. Деякі з них брали активну участь у створенні спортивного товариства «Рух», клубу майстрів спорту, збірної міста з футболу. Крім збірної міста в Києві було створено ще кілька команд: «Рух», «Спорт», «Алмаз», «Старт».

Команда «Старт» (спочатку «Хлебзавод») складалася в основному з колишніх динамівців, які працювали на заводі вантажниками: М. Трусевича, М. Свиридовського, І. Кузьменка, О. Клименка, М. Гончаренка, М. Путістіна, Ф. Тютчева, П. Комарова та В. Балакіна, який до війни грав за команду «Локомотив». Окрім них, за команду хлібозаводу грали динамівці Ю. Чернега, М. Мельник, Л. Гундарев і колишні динамівці Г. Тимофеев і О. Ткаченко та В. Сухарев, який до війни виступав за команду залізничників «Локомотив». Тренувалися та грали на колишньому стадіоні «Зеніт» по вул. Керосинній, 24, після ліквідації там табору для військовополонених.

Крім того, з'явилися німецькі та угорські футбольні команди, деякі з них знаходилися в місті постійно – німецький «Флакельф», збірна угорського гарнізону та інші.

7 червня 1942 р. було офіційно відкрито футбольний сезон, хоча грати в місті почали ще ранньої весни.

Усього футболістами «Старту» було зіграно з 7 червня по 16 серпня 1942 р. 10 матчів, здобуто 10 перемог, забито 56 голів і 11 пропущено; 7 матчів з окупантами і 3 – з українськими командами. У всіх найскладніших поєдинках команда «Старт» здобула перемогу. Жодної нічиєї, не кажучи вже про поразку!

У липні 1942 р. був заарештований О. Ткаченко і наприкінці липня – початку серпня 1942 р. при спробі втекти був застрелений. 18 серпня 1942 р. заарештували футболістів, які працювали на хлібозаводі – М. Трусевича, М. Путістіна, І. Кузьменка, О. Клименка, М. Гончаренка, Ф. Тютчева, М. Свиридовського, П. Комарова. Останнім заарештували М. Коротких: 6 вересня 1942 р., а загинув він першим – закатований в гестапо.

У гестапо їх тримали близько місяця, а потім кинули до Сирецького концтабору.

У лютому 1943 р. були розстріляні як заручники М. Трусевич, І. Кузьменко і О. Клименко.

М. Путістіна у жовтні 1943 р. заслали на вантажні роботи на завод «Більшовик», і йому вдалося втекти і навіть вибратися з Києва. І дивом врятувалися з концтабору Ф. Тютчев, М. Гончаренко і М. Свиридовський.

П. Комарова вивезли до Німеччини. У Сирецькому концтаборі загинув Л. Коген – один із засновників київського «Динамо», а у Бабиному Яру – Лев Чернобильський – один з перших адміністраторів київського «Динамо».

А 2 травня 1944 р. на стадіоні «Динамо» відбувся матч київських динамівців з московськими спартаківцями. З учасників матчів 1942 р. того дня грали – М. Гончаренко, В. Балакін та В. Сухарев.

Посмертно медаллю «За відвагу» були нагороджені М. Трусевич, О. Клименко, І. Кузьменко і М. Коротких. В. Балакін, М. Гончаренко, М. Мельник, М. Путістін, М. Свиридовський і В. Сухарев були нагородженні медаллю «За бойові заслуги».

Александр Гогун (Берлин)

Предпосылки антипольской акции УПА 1943–1944 гг. Новые документы

Причины украинско-польской резни в годы Второй мировой войны в историографии принято рассматривать исходя из антипольских теоретических установок ОУН, спорности территорий Волыни и Галиции для сторонников польской и украинской независимости, общей неприязни западноукраинского населения к польским властям. Не отрицая важности данных факторов, автор рассматривает тезис, что основной причиной межэтнической резни была взаимная польско-украинская ненависть, укорененная в населении, а не только среди представителей тех или иных политических и военных организаций.

Предполагается сосредоточиться на конкретных механизмах нагнетания этой ненависти с сентября 1939 г. по февраль 1943 г. включительно. Предпринимается попытка дать ответ на вопрос: какие шаги основных сил в регионе постепенно приводили к взаимному украинско-польскому озлоблению, дошедшему до слепого ожесточения?

В схематичном виде ответ выглядит так.

1. Изначальная неприязнь большинства украинцев к польским властям проявилась в сентябре 1939 г. в виде повстанческой деятельности ОУН в Галиции и на Волыни, а также отдельных нападений представителей украинского населения на разбитые польские части. Таким образом, для значительной части польского населения украинцы показали себя «пособниками врагов» и «предателями». Выросла неприязнь поляков к украинцам.